

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Toldot ha-g. Sh. Y. L. Rapoport

Poryes, Aharon

ןרהא, סעיראפ

Ṽin, 630 [1869 oder 1870]

ר"ת - ז"צקת) לאפאנראטב בר המלש ימי ג.)

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9450

אשר היה בעירו תחת ידו, אולי ימצא שמה משרת מורה לדת. — בימים ההם חזר על כל ההלכות והדינים למען יהיו שגורים בפיו לעת מצוא מקום לרכנות, גם לקח לו מכתב תעודה מאת הרב הגאון הגדול מו"ה יעקב מליסא ומשאר רבנים אשר גם המה סמכו ידם עליו, כי הוא בקי בהוראה, וראוי לסמוך עליו בכל דברי דת ודין. גם עורר רבים מאוהביו כי יעמדו לו לעזרה וידברו דברים טובים עליו לעת מצוא, וכה עמד ויצפה ימים רבים, כשנות עשר (תקפ"ט — תקצ"ט) לראות איך יפול דבר ואם יקים ה' משאלות לבו, או יבוש משברו.

ג.

ימי היות שלמה רב בטארנאפאל (תקצ"ז — ת"ר)

מהרו בניך, מהרסיך ומחריביך ממך יצאו.

(ישעיה, כ' י"ח).

שלשה אנשים הרתה וילדה ארץ גאליציא, אנשים אשר יהיו לשם ולתפארת בבית ישראל עדי עד וזכרם לא יסוף מקרב זרעם לדור דור, הלא המה אנשי השם ר' יוסף פערל בעיר טארנאפאל, ר' נחמן הכהן קראחמאל בעיר בראדי אשר התגורר רוב ימי חייו בעיר הקטנה זאלקווא הקרובה ללובוב ור' שלמה יהודה לייב הכהן ראפפאפארט בעיר הבירה לובוב. שונים היו איש מרעהו האנשים האלה מאוד בתכונת נפשם ומהלך רוחם, לא בדרך אחד ומסלה אחת הלכו בחיים חיתם רק איש איש אל עבר פניו הלכו, אל כל אשר היה רוחו ללכת וכחו לפעול, זה בפעולות אדם, זה בדבר שפתים וזה במזימות לבב לעומק, אף כי לכלם היתה מטרה אחת, להרבות החכמה ולהפיץ מדע ומוסר השכל בקרב אחיהם יושבי ארצם. הראשון היה בימי עלומיו חסיד גדול, התפלל ברנה ובצעקה, רקד כאיל, האמין בנספאות, נסע אל הרבי לשמוע בחושך חשכת אמריו, חטף שירים משי"ר הקדש הנאכלין לחסידים ולכל הסרים למשמעת הצדיקים ביום השבת בין הערבים כסעודה השלישית; השני היה בימי נעוריו למדן גדול, חריף וחד השכל מאוד אשר שכל ידיו בפלפול ובסברא ובכוהן ידו הימנית היה מותיב ומפרק, בונה והורס פשמים וחילוקים עמוקים ורחבים מני ים, והשלישי נוסף על חריפותו ובקיאותו היה גם מגזע היחש, יקר וחשוב, בן כהנים ממשפחה גדולה ונכבדה בישראל עוד משנות המאות הראשונות לאלף הזה, מן הגולה אשר הגלתה מספרד אשר הגלה פערדינאנד הראשון מלך שפאניען. אך מי האמין לשמועה כי שלשת האנשים האלה: החסיד, החריף, והמיוחס — אלה שלשה עמודי התוף אשר עלימו נשען בית ישראל בימי החושך והאפלה — הם המה נהפכו ויהיו לאבירי החכמה בקרב בית ישראל, הם המה פנו עורף לכל הבלי החסידות לכל בלבולי הפלפולים ושמי כזב היחס, וישאו כיד רמה את חותם האמת על ימינם ורגל המדע בשמאלם ויאירו אור חדש, אור יקרות אשר מנוגה נגדו יאורו שנות דור ודור, ואשר לאורם ילכו עד היום הזה רבני וחכמי ישראל וכל אוהבי התורה והחכמה גם יחד וכל מבקשי שלום עמם באמת ובתמים, הלא ישתומם לבנו על המחזה הגדולה הזאת? מחזה הופך לבקר צלמות ונותן לאין אונים

עצמה ובורא חדשות בלבב הרואה, מחשבות חדשות אשר לא עלו על לבו לפניו.
 כי האם יזיד עוד איש דעת לאמור: זרה החכמה לנו, אין לה חלק ביעקב ולא
 נחלה בישראל, אחרי אשר יראה כי מסיר החסידות, מעמקי תהומות הפלפולים
 ומנוע ישן נושן היחש יצאה בגבורתה כשמש למוהר? —
 ואיכה נחיה הדבר הגדול הזה? איכה נעשו לפתע פתאום תהפוכות כאלה
 בקרב ישראל? —

עמוד פה עמי רגעים אחרים קורא נכבד, מרם אשיבך מלין על השאלה
 הזאת ומרם אחל לספר לך איך התמנה שלמה לרב בעיר טארנאפאל ואת
 הגדולות אשר עשה ר"י פערל עדי השיבתו על כס הרבנות, כי מאת ר"י פערל
 היתה שומה להרימהו לרב, ואיך התנגד חכם הגדול רבי נחמן קראכמאל וימאן
 לשמוע ולהסכים גם לפערל גם לראפאפארט, וכמו אחר החסידים המקנאים
 את קנאת ה' צבאות נראה גם אותו מתקומם למולם אחרי אשר היה אוהבם
 ומכבדם בלב ונפש זה כשלשים שנה מיום הכירו אותם, ולא מעט יפלא הדבר
 הזה בעינינו ונשאל: מה ראה קראכמאל על ככה להפר ברית אחים בפתע פתאום
 על לא דבר? עמוד נא ובחון מעט את תכונת נפש שלשת אלה האנשים הרמים
 אשר הופיעו כחכמתם על פני תבל, במה התאחדו וכמה שונים הלכו, ולבך
 יביט פלאות מפעלי העת והארץ אשר חיו בקרבה הרוותים באצבע התולדה עלי
 כל מעשיהם, כי כל מעשיהם ומחשבותיהם היו ילידי המעשים הראשונים שכבר
 נעשו זמן רב לפניהם, או סביבותיהם בימי עלומיהם.

הפלפול עלה בארצות פולין וגאליציה עד מרוסושיא, תלי תלים דרשות
 וחילוקים, חמרים חמרים פלפולים ובלבולים נקבצו לקמצים בספרים רבים ורחבים,
 על כל קוץ וקוץ מדברי התלמוד נבגו מגדלי בבל, על כל נקודה ונקודה מדברי
 האחרונים גדודים גדודים קושיות ופירוקים, עד אפס מקום לבנות, אין עוד לבנים
 ללבון ואין חומר לחקר. אז הוליד הפלפול שתי בנות: את החסידות ואת תפארת
 היחס; דמות, הפרס גדול הכנפים, מועף ביעף למרומי שמים, דורס ואוכל על
 כל גדותים" לאחת, ודמות, השור ע"ז תפארת קרנים, אך רב עצלתים, מעלה
 גרה בלחיים" לשנית, אלה אמרו: רב לנו עוד הרבות בפלפולים, וחילוקים כי
 הלא כבר טמנו עלו מעל ראשינו, ומה גם כי אין עוד מקום להתגדר בו, הכל
 אכלו אבותינו ולנו לא השאירו מאומה, הבה נעלה השמימה, ונדבר את מלאכים
 שרפים ואופנים וחיות הקודש, והם יגלו לנו סתרי תורה ומצפוני מסתרים בארץ,
 ונב את שאול נעשה חוזה ונעשה נפלאות ונעשה לנו שם, והמחשבה ההיא חלתה
 ותלד בת, בת חשך וצלמות, היא החסידות אשר זרעה מושלה גם עתה במקומות
 אשר ערפל חתולם ולא ננה הדעת עליהם, אמנם לא נכהר כי אף אם פרעו
 החסידים פרעות בישראל בכל זאת נמצא בהם גם דבר טוב, כי המה הביאו
 רוח חדשה בקרב בית ישראל בארצות פולין, המה הפיחו רוח חיים בעצמות
 היבשות, והמה היו הראשונים אשר החלו לקצות בדרכי הפלפול ויבקשו למו
 נתיב חדש ומסילה אחרת ללכת הלאה, אך אבדו דרך כי בבקשם את האור —
 מצאו אופל, ובבקשם לתקן עותו עוד יותר בהכיאם לנו מעשה נסים תחת

הפולסולים, אכן כוונתם הראשונה חיתה טובה מאוד, והיא, למצוא דרך חדש
לכמל את המנהגים הרבים (Ceremonien) ולכבד רק את המחשבה והכוונה
הנסתרת אשר מצאו למו כמצות המעשיות האלה, ורק בכחם זה משכו אחריהם
בזמן קצר מאוד את לבות העם אשר נלאה נשוא עול הדינים אשר עצמו מספר,
והמה היו הראשונים אשר ערב לבם להרום מוסדות עולם ולעבור על מצות
הש"ע, לאחר את זמן התפילה, להוסיף ולגרוע ככל העולה על רוחם וכחפצם,
והם המה היו המחדשים הראשונים בקרב עדת ישראל, ומקרב המחדשים
האלה אשר נעו מעגלותם יצא גם המחדש האמיתי והמתקן (Reformator)
המובחר הוא איש יקר מפנינים ר' יוסף פערל. כי כל אומץ לבו ועוזו
רצונו אשר עליהם נתפלא מאוד, רק מהחסידים היו לו למורשה, מהעזי הפנים
האלה אשר לא ישאו פני איש. כי ימים רבים התהלך אותם, וילמד מעשיהם וידע
היטיב כל תרמיתם ונכליהם לצודר נפשות, ועל כן לא חת ולא זע מפניהם,
וכמו איש אשר את גנבים ופועלי און התחבר לרעה בימי נעוריו ידע לסכל עצתם
בשובו מדרכו הרעה כן עמד פערל באומץ רוח נגד כל הלוחמים אתו פנים ואחור,
הוא ערב את לבו לעשות בימים ההם בעיר קמנה מערי גאליציא, במארנאפאל,
את אשר יראו אז רבים חכמי לב לעשות ברוב ערי אשכנז; הוא בנה לו בית
תפלה חדש עם מנהגים חדשים, גם בנה בית מדרש חדש ללמד בו — לא
פולסולים רק אישכנזית, צרפתית וכל דבר מלאכה לנערים ונערות, והוא גם הוא
הרחיב בנפשו עוז לקרוא איש אחד אשר הנה חרם ואשר החסידים והלומדים
וכל דלת העם גם יחד רדפוהו באף, הוא שלמה ראפפאפארט לשבת על כס
הרבנות בעירו בעוד אשר הרב הראשון אשר נחשב בין גאוני ישראל היה עוד
בחיים, וכמעט כל אנשי העיר היו נגדה, ורק פערל לבדו הכריע בכחו את כלם.
הוא חסה את לב שועי העיר לעמוד לימינו לתמו, ובלי תפונה הוא גם הוא
יעץ לשרי הפקודות בעירו לתת צו לבחור רב חדש, בעת אשר רב העיר חי
עוד רק זקן היה וחלש מאוד, ומי יודע מה פעל ועשה אז פערל למען הפיק
זממו הטוב ולהוציא מהשבתו אל הפועל עם כי כל מלאכתו, רק בסתר היתה
ובנלו לא דבר את אדם מזה מאומה.

על כן עשתה בימים ההם התמנות שלמה לרב בעיר מארנאפאל רושם
גדול בכל תפוצות ישראל, בכל המקום אשר שם שמע שלמה לתהלה הגיע,
כל חכמי ישראל כקרובים כרחוקים שמחו מאוד על הדבר הגדול הזה, ויקריבו
אליו שירים ומליצות מביעות למדי רגשי לבבם, ובאמת לא דבר קטן ולא
מעשים בכל יום היה הדבר הזה, כי רבה המבוכה במחנה העוררים על השמועה
הזאת. התמנות איש מחברת המשכילים לרב ומורה בעיר מערי גליציא היה נצחון
האור על החושך, תנכורת החכמה על הסכלות בפועל, לא רק בכח, ובצדק נוכל
לאמר: אלו לא ארכה עת היות איש כזה רב שמה רק יום אחד או אפילו
שעה אחת דינו, כי בזאת הכירו כל עם בני ישראל לדעת כי שנים שלשה
אנשים חכמים העומדים תמיד על המצפה למען הפיק זממם, יש לאל ידם לעשות

הרבה יתר מכל עדת נטהרי לבב ומוכי עורון אשר יזעקו בקול מבלי דעת על מה ולמה. וזאת היתה מטרת פערל ומחשבותיו אשר חשב בלבו. אמנם מעולם לא עלה על לב שלמה, אף כי לא רך הלבב היה, לקבל רבנות באיזה מקום ומה גם לקבל רבנות באחת מערי גאליציא. כי כל אוהבי דעת מאסו אז במשרת הרבנות והנקל היה להם לעבוד עבודת עבד ולפשוט עור נבלה בשוק מלהתלבש בטלית הרב ולעמוד על הבימה ולדרוש דרשה, ולא עלתה מעולם על לב אחד החכמים הגדולים: קראחמאל, נאמקיש, בלאך, ודומיהם לשבת על כס הרבנות אף כי עמלו בתלמוד רוב ימי חייהם, וידעו לעמוד על בוריה של הלכה ולפסוק כל דין ודין לאמיתו, לוא רק אִוְתָה נפשם לעשות ככה. והאות והמופת על זה כי גם ראפספארט לא חשב מזה מאומה עדי היותו בן ארבעים שנה, רק אז אחרי ראותו אשר בדי ריק יעמול ויגע לעמוד על משמרת הדעת, והמסחר כאחד, אחרי אשר רבו תלאותיו וצרה ומצוקה אפסוהו אז גמר אומר לעמוד על משמרת הדת והדעת כאחד, לקבל רבנות במדינת אשכנז או הגר בחשכו נאמנה אשר אז ימצא מנוחה ומרגעה לשבת באוהל החכמה, ולבצע את אשר החל לעבוד על שדה הבקורת וחכמת תולדות ישראל. מכל אלה נראה לדעת כי העוני היה הסיבה הראשונה אשר הניעתהו לעזוב את המסחר אשר לא הצליח בידו ולבקש לו פרנסה אחרת, פרנסת חותנו ואחי אשתו, כי חותנו הגאון בעל קצות החושן היה רב בעיר סמריא וגיסו רב בק"ק וולאדיסלאוו. ותפארת היחס מקושרת עם ידיעתו הרבה בתלמוד ובפוסקים הראו לו את כס הרבנות למקום מנוחה ושלות השקט, ששם יהי לאל ידו לעבוד עבודתו בחכמה בלי מפריע, וגם את העם יורה דעה, אז עורר את רבים מאוהבי החכמים אשר בא עמם בחליפות מכתבים זה זמן כבר לתמוך בדבר הזה ולדבר דבר טוב עבורו לעת מצוא, ור' יוסף פערל היה הראשון אשר עמד לימינו וימשוך אבירים בכחו למנות אותו לרב בעירו, אשר נחשבה בארץ גאליציא לעיר הדעת בימים ההם.

לא כן דרך החכם ר' נחמן קראחמאל; תכונת נפשו היתה רחוקה מאוד מתכונת אלה, הוא לא היה חסיד מעודו כמו החכם פערל, גם לא מיוחס כמו ראפספארט אולם חריף גדול היה, וכאשר אהב מתחילה לפלפל בשום שכל כן ירד אחרי כן לעומק שיטות הפילוסופים הגדולים: קאנט, פֵיכטנר, שעללינג והענגל; וביותר הטביע מזימותיו במחקרי זה הפילוסוף האחרון אשר כפי הנודע הוא מכת בעלי המחשבה (Idealisten) הם המה האנשים אשר בעיניהם המחשבה הטהורה לכדה אשר בה העולם היה יכול להבראות היא העיקר, ועשרה המאמרות אשר בהם נברא העולם וגם כל החבל הנבראת הם רק מפלים ואפס המה יחד. גם רוחו ובנין גופו של קראחמאל היתה מסוגלת ונוטה מאוד ללכת על הדרך הזה הלאה. גיוו היה חלש מאוד ונוטה לנפול, מחלת החזה עם חולי הבטן אחזוהו יחד מראשית ימי נעוריו ולא עזבוהו עד יום מותו, אולם רוחו ונפשו חזקו גברו על כל תלאות גופו, שכלו היה כחרב חדה יורד וחודר עד עמקי כל דבר פנימה, ובהרף עין ידע והשיג כל ענין לאשורו עם כל התולדות ותולדי

תולדות אשר יבואו לרגלו. יש לאל יד איש כזה להיותו פילוסוף גדול, בונה והורס שמות עמוקות בדרכי הפילוסופיאה, גם חוקר ומבקר גדול בתולדות דברי הימים לכל עם ועם, אך לא איש המעשה, איש חי ורב פעלים, איש אשר לקול ענות גבורה מפיו יצא ירעשו הספים ותצלינה אזני כל המתהלכים סביבו וסרום למשמעתו ויטהרו לעשות כמצותו, כמו זה האיש פערל. ונהפוך הוא, קראחמאל היה ירא ורך הלבב מאוד, לקול עלה נדף רחפו כל עצמותיו, ריב ומצה שנא מאוד, אף אם הצדק היה אתו, ותמיד היה מן הנעלבין ואינן עולבין. רוחו היה חזק מאוד גם כביר אמרי פיו, אך ידיו לא עצרו כח לעשות חיל, גם כל יודעיו ומכיריו לא יכלו מעולם להועץ אתו, כי פעם ענה ככה ופעם בכה והחליף עצתו עשרת מונים עד אשר לא ידעו אוהביו מה לעשות ומה לעזוב, אשר על כן נשא עליו החכם ביק משלו לאמר: רב נחמן הן ולא ורפיא בידיה! — פערל וקראחמאל היו שני הפכים ועל כן לא היה שלום ביניהם, אף כי אל מטרה אחת רצו וחפץ אחד הניע לבב שנימו, — ואם נאבה לתאר בדברים מעטים את תכונת נפש שלשת אלה האנשים נאמר:

פערל היה איש אשר מעשיו מרובין מחכמתו, לא על נקלה נמר במחשבתו, אולם כאשר חשב כן עשה עד מהרה, ולא מרחק רב היה בין מחשבתו לפעולתו, ועל כן גם כל מעשיו היו טובים מאוד, וכל הטוב אשר פעל ועשה לבני עמו ועירו הם קיימים ועומדים עד היום הזה.

קראחמאל היה איש אשר חכמתו מרובה ממעשיו, הרבה מאוד חשב בחכמה, אולם מעט מן המעט פעל, וכל זה רק בעבור חולשת גופו ולולא אוהביו ורעיו אשר הכירו אותו פנים אל פנים ותלמידיו היו מרבים לספר בשבחיו בכל מקום, ולולא אצו עליו תמיד לחבר את ספרו "מורה נבוכי הזמן" לא היה נודע שם קראחמאל מעולם.

ראפפאארט היה איש הבינים, לא מעשיו היו מרובין מחכמתו, גם לא חכמתו מרובה ממעשיו, רק שניהם שקולין כאחד, במאזני צדק וערך ישועה. גיוו היה חזק ובריא אולם, ומכאובי הגוף לא הפריעו את רוחו מעבודתו, גם כתב על ספר כלשון למודים את כל אשר עורר עליו שכלו. הוא לא רדף אחרי הכבוד בכל נפשו ומאורו, אך גם כחרפות וגדופים בחלה נפשו, ויצא לקראת נשק ויך את אויביו אחור עת נגעו בו לרעה, צבי שעשועו היה לרומם כבוד ישראל והרבות תפארתו בין הגוים ועבור זה לחם כל ימי חייו.

ואחרי הדברים והאמת האלה, אחרי אשר הראיתך לדעת, קורא נכבד, כי אבינו הראשון הפלפול, העמוד התיכון אשר עליו נשענו כל בני ישראל בימי ענים ומרודם, הוליד איש רם ונשא כקראחמאל, ואיך שתי בנותיו החסידות ותפארת היחס הולידו לנו גם הנה — אך לא בדמותן כצלמן — אנשים כפערל וראפפאארט, ואחרי חכרת גם את תכונת שלשת האנשים האלה, את משפטים ודרכיהם, חייהם ומעשיהם, הסכת נא ושמע את כל אשר נעשה בדבר התמנות שלמה לרב בטארנאפאל, כי עתה בין תבין את כל אשר לפניך:

בעיר טארנאפאל ישב אז על כס הרבנות הה"ג ר' יהושע העשיל כאב"ד

כעהמ"ח ס' יהושע. האיש הזה היה זקן מאוד בימים ההם, בן שמונים ושנים שנה וארבעים שנה שפט את העדה. עיניו כהו מראות, גם תש כחו מאוד. על כן יצאה הפקודה מטעם הממשלה כי יבחרו להם רב חדש אשר כח בו לעמוד לפני העדה ולהורות דת ודין, כי העיר הזאת עיר הגליל היא וכל בני הכפרים אשר סביבותיה רק אל רב הגליל ישימו עיניהם. אך מי זה עורך את הממשלה על הדבר הזה? האם בני העדה? לא! מנהג ישן נושן הוא בכל תפוצות ישראל, לכל למנות רב אחר בעוד הרב הזקן בחיים, ואף אם ימיו כימי למך ומתושלה, בלתי אם כנו ימלא מקומו, ואם אין לו בן, אז יעמוד האב"ד במקום הרב עד יום מותו. ועל כן אין כל ספק כי פעל הסב בדבר הזה למען הפיק זממו ולהביא את אוהבו ראפספארט העירה, ר"י פערל היה נכבד מאוד בעיני כל יועצי הממשלה ובעיני כל אנשי העיר, כי עושר רב היה לו והיה מוכתר בעדי עדיים (Orden) על דבר פעלו הטוב לבני עמו ועירו מן שני מלכי רוסיא ואפסטרדייך, ולא נעשה אז בעירו, דבר קטן או גדול למרות חפצו, ואז בהתאסף ראשי העדה יחד ובחמתיקם סוד על דבר בחירת רב אחר היתה עצת פערל, כי לא ישלחו כתב הסמיכה (קאנסענס) לאיש אחד נודע לגדול הדור כפי הנהוג, רק יודיעו את הדבר במכתב גלוי באחד מעלי העתים למען אשר יוכל כל איש אשר לו היכולת והכשרון להורות דין בישראל, לשלוח כתבי תעודתו כאשר יעשה במדינות אשכנז, וראשי העדה נאותו לו בזה, ויודיעו במכתב גלוי ויגבילו את העת עד יום 20 אקטאבער 1837 לכל החפצים להמנות, לשלוח את כתבי תעודתם אל ראשי העיר, ופעל התאסף ככל כחו להפיק זממו ולהביא את ראפספארט על כס הרבנות, אולם כל מנמתו היתה להיות רואה ואינו נראה למען יאמינו העם כי הוא איננו נונע בדבר כלל ואחת היא לו אם ראפספארט או איש אחר ישא את כתר הרבנות על ראשו, ע"כ לא דבר את איש מזה מאומה ואף להקרובים אליו תמיד, וכאשר הִנְעֵץ אתו אחד מאנשי העיר ובקש לשמוע דעתו וחפצו, ענה תמיד: ימה לי ולכם, עשו כטוב וכישר בעיניכם; בחיק יוסל הגורל, זמה' כל משפטו! — אך מיודעי פערל ומתי סודו הרואים את פניו תמיד אשר ידעו היטיב את רצונו המסתתר בעמקי לבבו פנימה שלחו אגרות אל ראפספארט ללכזב ויעצוהו לשלוח מבוקשו אל שרי המאניסטראט, כי (*), כל אנשי העיר וביחוד המכובדים נוטים אליו, כאשר יעצוהו כן עשה אולם לא שלח אל פקירי הממשלה רק אל אחד מאוהביו שלח את הבקשה למען יסרו אותה אליהם וגם אגרת התנצלות שלח אל ראשי העדה על מעשהו זה ועל אשר לא שאל אותם בתחלה אם גם דעתם מסכמת אליו, כל מבין יראה אצבע פערל בכל אלה! — את בקשת ראפספארט לקח פערל אליו וגמר בדעתו (**). שאם לא ישיג שום איש מבוקשו בעסק הג"ל גם מבוקשו לא יסוה, ואם ישיג איש אשר נודע ליחיד בדורו וגדול ונכבד מהרב מוהרש"ל לא יסור ג"כ מבוקשו, וכן המתין עד זמן המוגבל, הוא יום 20 אקטאבער, וכאשר נתידע לו אז מפי האדון

(* כלס כ"ס ד')

(**) מלה במלה לפי חנכה פעכל כלס א"ע, סעמ"ל ח'.

בירגערמייסטער, שלא הגיעו לידו שום בקשה בדבר הרבנות לא מסר גם בקשת
מוהרש"ל, אך כאשר ביום 21 אקטאבער הודיע לו שקבל מן הבידואר הבקשה
של איש אחד מו"ה לייבש פאדהארציה, אז מסר ג"כ מנוקש ראפסאפארט אל
המאגיסטראט*. אחרי כן נבחרו מטעם הממשלה חשובי העדה שלשים וששה
במספר לבחירת הרב מן אלה השנים, גם פערל היה נבחרים. הבחירה היתה
בחשאי ע"י רוב דעות, רש"ל יצא ראשון ברוב דעות, ומיד השיג הדעקרעט
מפקידי העיר וגם *) כתב הסמיכה מן ראשי העדה, ובשבת שאחר זה הודיעו
בכל בתי הכנסיות כי ר' שלמה יהודה לייב הכהן ראפסאפארט מלבוב נתמנה
לרב ומו"צ בעיר טארנאפאל והגליל. — כאשר שמעו החסידים את כל אשר
נעשה, התעוררו בקול המולה גורא מאוד, ויצעקו חמס ויתאמצו בכל עוז להשיב
את הדבר אחורנית. כתבי עמל ופלסתר הרביקו על כל כותלי הבתים, גם החלו
לאיים בחרם ובנדוי על כל איש אשר יזיר ללכת לקראת הרב. אליהם נלוו כל
אנשי מדון, ריקים ופוחזים אשר שתו למו ליסוד לקחת מס כסף מכל דבר
הנעשה בעיר, כקמון כנדול, אם אירוסין או נישואין, אם מיתה וקבורה, אם רב
יבוא אל העיר, דין, שוחט, או ש"צ חדש, כסף ישלם לעזי פנים ועזי נפש
האלה, אשר לא ידעו שבעה, וכאשר הרבה האיש תת למו כן הרבו לנגוש
בו חנם, ואם לא אבה שלם ויערב את לבו לבטל את המנהג הזה או את
התורה הזאת — כי מנהג ישראל תורה היא, וביחוד אם בכסף יסודו — אז
ירדו עמו עד לחייו, הלכו רכיל וילשינו עליו אל המלכות גם "רצצו את גלגלתו"
אם הזיר להתראות החוצה, אולם הפעם מצאו איש אביר לכב אשר לא ישוב
מפני כל, פערל קם נגדם וידבר אתם קשות ויגלה את אזנם כי אף אם יצעקו
וידמו קולם בחזקה, לא יקחו אף קשימה אחת, זאת הציתה איש השנאה בלבם
כפלים ולא לבד בעיר טארנאפאל הרבו לדבר סרה על ראפסאפארט ועל פערל
מחזיק בימינו, כי אם גם לכל הערים הקרובות והרחוקות כתבו פתקי-אווילים
למען תת את שמם לשטצה בכל מדינת גאליציה, גם באו בכרית את חברת
בוגדים מלבוב ויבואו גם משם המון כתבים כאלה לראשי העדה ולכל איש
נשוא פנים בטארנאפאל, אמנם כאשר ראו כי כל עמלם לרוק ולא יפעלו מאומה
שלחו המון כתבי עמל אל ראפסאפארט ללבוז בשם כל אנשי העיר מבלי חתום
שם איש עליו ויעידו בו לבל יערב את לבו לבוא לטארנאפאל, ובראותם כי לא
המה און לדבריהם כי דברי פערל אמצו את לבבו שלחו מכתב גדופים אל הגובערניום
למען הבאיש ריחו בעיני השרים, אך גם משם שבו כבושת ובחרפה, והנה אם
אמרו אספרה כל התועבות אשר עשו המקנאים האלה לשם שמים ואת כל
הרכילות והשקרים והכזבים אשר הפאו אז על שלמה ואשר הגדילו לעשות
מכל החסידים הראשונים ההיו בשנת תק"עו ביטי החרם הראשון תקצר היריעה
מהכיל את דברי, אך בדברים מעטים אומר פה, כי החסידים וכל הגלויים להם

*) כל חלישות החכמות והסוככמים עצור זה אשר מוקדם שחנתי ראה כ"ה ו', גם
אזכר מעל כו"ע "ספח" מונחה ח' ונ' וס' י' יקף.

הרעישו עולם ומלואו על דבר התמנות ראפ"פ לרב. אולם לא עצרו כח לעמוד כפני פערל ולהפיר את עצתו. הוא לבדו התקומם נגדם בכל עוזו רצונו ויכס אחור. ביום א' בששה לחודש סבת תקצ"ח נסע פערל עם אחד ממנהיגי העדה ללבוש למען הביא את ראפ"פ העירה. וביום הששי בא שמה בשמחה ובכבוד גדול, כי כל נכבדי העיר ואציליה יצאו לקראתו ברכב ופרשים, ובכואו הלך עם ראשי העדה ושרי הפקודות אל בית הכנסת החדש אשר בנה פערל ואשר חבר יחד עם בית הספר החדש אשר לו שם נשבע לעבוד עבודתו באמונה כדת ויהי לרב ומו"ץ בעיר הזאת והגליל, ובשבת למחרתו הוא ס"ז סבת דרש הדרשה הראשונה קבל עם ועדה, פתח באגדה, פלפל בחריפות למען הכלים את שומניו ולהראות את העם כי גם באלה ידיו לו רב כאחד הרבנים וסיים ג"כ באגדה. כל חכמי ישראל אוהביו אשר שמעו הדבר הגדול הזה כי נתמנה לרב שמחו שמחה גדולה וישלחו לו אגרות ושירים מלאים הוד ותהלה. וביחוד החכמים שד"ל, ייטלים, ר' יוסף אלמאנצי, גירונדי, גם המשורר הגדול ר' שלום הכהן אשר סבב אז בערי גאליציא לאסוף חותמים על ספרו "קורא הדורות" משך את מיתרי כנורו וישורר את השיר "חשק שלמה" כאשר יראה הקורא המשכיל במחברות כרם חמר. —

במנוחה שאננה ישב שלמה בתחלה על כס הרבנות ותכון המשרה בידו. רפי העיר ושועיה התעננו על רוב חכמתו וישתו בצמא את דבריו. המונים המונים בחורי חמד נהרו אליו מכל עבר לשמוע שכל מליו, ובצדק נוכל לכנות העת הקצרה ההיא "עת הזהב לעיר טארנאפאל". כי (*) התשוקה והחפץ ללמודים עזים היו אז בלב כל איש ואיש כשוקד על דלתות בה"מ, כדורך על מפתן הנימנאזיאום, כסוחר אדיר השולח נמישות מסחרו עד למרחק כקובץ על יד גרה, את כלם נשא זרם העת החדש הזאת אשר רוח פערל הכה המון גליו ושמע שלמה הנודע לתהלה עד קצות ארצות אשכנז ואיטליא הפיץ עליו קרני הוד ותפארת. המקנאים לא יספו עוד לשאת את ראשם, ותהי זאת לבד נחמתם כי "הרב החדש" הכין מקום שבתו בבהכ"ג החדש אשר בנה פערל לא בבהכ"ג הישן מקום הרב הזקן. יהיה לפערל ואנשי חברתו המרעים לרב ומורה ואנחנו אין לנו חלק ונחלה בו" ככה נכחו בסתר וירגנו תמיד באהליהם על הרב ועל פערל, אך ביד רמה לא ערכו את לבם לעשות מאומה או אף לפצות פה, כי נציב הגליל האדון פאן סאחער היה לו למגן ולמחסה מפניהם למען לא ישלחו בעולתה ידיהם.

זה האיש סאחער היה אוהב ישראל בכל לבב ועל כל כותב תולדות בני ישראל בארץ גאליציא ומספר תהפוכות העת ההיא, לתת תודה מעמקי לבבו להאיש הרם הזה. ובין שמות האנשים המפוארים אשר הרכו טובה לישראל, גם שם האיש הנוצרי הזה זכור לטוב. בעת החשכה ההיא היה הוא כמעט האחד בשרי הממשלה אשר תמך בידי כל שוחרי תושיה מבחורי ישראל ויהי להם למחסה ולמסתר מפני חמת המקנאים ומרגשת פועלי און. הוא סאחער

(*) ס' יד יוסף נל 23.

אשר היה אח"כ נציב הנליל בעיר הבירה לכוב ואשר תמך שם בידי המשורר הגדול רייכהארדט, בן להחזן בעיר סטאניסלאוו, ללמוד את חכמת הננוק, ולדרוך ראשונה על במתי הבימה בלכוב, וכאשר רבו עליו שוטניו ומקנאיו מרעיו הנוצרים אשר שחקו אתו בכימה ולא נתנו לו מנוח, נתן סאחער בירו מכתבי תעודה אל שרים רבים ממיודעיו ללכת ווינה. גם תמך בידי דאוויזאן המשחק בבימה הנודע לתהלה בכל קצוי הארץ בהיותו בלכוב, וכאלה וכאלה רבות אשר קצרה עמי מספור לאחת אחת. זכרה לו אלה למוכה! —

בעיני קראחמאל היה רע המעשה אשר עשה רעו ותלמידו מקדם להיות רב בעיר טארנאפאל. ועוד הרבה יתר חרה אפו על פערל על אשר תמך בימינו לקבל הרבנות למרות רצון בני העיר, אף כי האנשים האלה היו סכלים ונמהרי לבב והרב חנם גדול נודע בשערים, כי השלום היה אהוב לנפשו ולכבו נבא לו מראש כי מכוכות ומריכות נכונו לבוא לרגלי ראפסאפארט. בראשית שנת תקצ"ח, כאשר השיג שלמה כתב הסמיכה ובקש במכתב ממנו, כי יסע עמו לטארנאפאל על השבת הראשון, למען תהיה תפארתו על הדרך, כנהוג במדינה הזאת אשר אנשים רבים ילכו את הרב לשלחו, ענה אותו בדברים של מה בכך ומכין שורות המכתב אשר שלח אליו יצהירו לכל מכין מחשבות לבו, כי לא טוב היה בעיניו הצעד הזה. ראפ"פ ופערל לא שחו אז את לבם לדבריו באשר ידעו כי ממורך לבו ידבר כדברים האלה, וכי רק אל הטוב פניהם מועדות, ולא אחת הכבוד או אחת עצמם תניעם לעשות מה שעשו. וזאת הוסיפה יגון בלבב קראחמאל אשר ידע טוב לב ראפ"פ וטוהר מחשבת פערל לפעול רק הטוב בעד עמו ועירו ולהדריכם בדרך הצדק והיושר, ובחשבו כי בכל זאת ישגו ופעולתם לא טובה היא ובשקר ישימו מנחםם. בשכלו הוץ הכין כי תקות שלמה למצוא מנוחה על כס הרבנות תשאר מעל, המנוחה תהפך עד מהרה לאנחה, וכס הצדקה לצדקה, ואם כן למה זה הוא עמל לריק וירעיש שמים וארץ על חנם? — גם פערל בשוא נתעה" חשב קראחמאל בלכוב, כי לא זאת העת ולא זה המקום לעשות חדשות כאלה, על כן חשב שב ועל תעשה עדיף. אולם בזה שגה החכם הלזה מאוד מאוד. פה נראה נביט עין בעין, כי התבל תתן צדק לאיש המעשה, לא לאיש המזמות ובר הלכב לכד אשר ידיו תרפינה מעשות חיל, כי מעשים יולידו תולדות, מחשבות לא יולידו מאומה, אף אם ברות וזכות הנה כספיר לטוהר. זאת נעלמה מעיני קראחמאל לראות את הנולד, כי מעמק עכור מטארנאפאל תצא תקוה — פראג, כי רוח הפילוספיאה של כת בעלי המחשבה (Idealismus) הולכה אותו שילל בדרך הזה אשר כבר סרו ממנו כל חכמי דורנו.

אולם המהומות והמבוכות אשר חזה קראחמאל ברוחו החלו לפרוע פרעות בקרב עדת טארנאפאל וכסא שלמה העימד רק על רגל אחת, הוא פערל החל להתנודד הנה והנה כקנה רצון. בתחלה היתה נחמת החסידים כי מקום שבת הרב הוא ככהכ"ג החדש, ובאשר לא דרכה מעולם כף רגלם על מפזן הבית הזה, כי טמא הוא להם לא ערבו את לבם לעשות מאומה מיראתם את פערל

ואת סקידי הממשלה העומדים תמיד לימינו. פן יכולע להם. אך כאשר מת הרב
הזקן והאיש פערל גמר אומר כי גם ראפ"ס יכין מושבו בכהכנ"ס הישן במקום
אשר הוכן למען הרב אשר יהיה בעיה או נהפך לכב העם וגם מהמכבדים אותו
בראשונה מאנו לתת אותו לשבת על מקום הרב וידרכו לשונם קשתם נגד הרב
ופערל. מלחמות החלו להתחולל עבור הנסכה הקמנה הזאת וכל נהרות איתן
לא יכלו לכבות את אש הקנאה והשנאה אשר התאככה עד מרומי שחקים.
פערל התקומם ברוח עזו ויצא עוד הפעם לקראת נשק; אך כחותיו החלו
להתמוטט. מחלת התחונניות אשר כבר הכתה שורש בקרבו התעוררה אז
ע"י התגרות ההנהגה עד כי נלחץ היה בראשית שנת התשע והתשעים לעזוב
את עיר מולדתו. ביתו ומשפחתו. ולשבת כחצי שנה בעיר הבירה לבוב לשאול
שמה את סי הרופאים. ושלמה נשאר כרד ועזוב בלי תומך ומחויק בימינו בין
עדת מרעים האלה אשר הקיפוהו תמיד כזאבי מרף ולא נתנו לו מנוח. אז
נפתחו ארובות השקר והרכילות אשר כבר סתמוס אוהביו והמוץ כזבים ועלילות
שוא עלו על שפת לשון והקנאה היתה לאש בוערה לכלותו מנפש ועד בשר.
הסכת ושמע נא קורא נכבד את עשו לו המרעים ותסמר שערות ראשך. מקנא
אחד הביא מנחה — מנחת קנאות — אל ראפפורט, דג גדול בערב שבת. אך לא
לכבד את הרב עשה זאת רק להתגולל עליו בעלילות שוא כי תחת כנפי כסותו
הביא אתו גם דג טמא ובעת אשר יצאה המבשלת מבית המבשלות עשה בערמה
כמו חפץ לקחת נחלת להעלות את מקמרתו ויניח את הדג הטמא על השלחן
ויעביר קול בכל העיר כי הרב אוכל כל דבר טמא, ראו נא ראו — קרא בראש כל
חוצות בקול גדול — הביא לנו פערל רב האוכל נבלות ומריפות בפרהסיא! דגים
טמאים ראיתי בבית המבשלות אשר לו. בקשונא ודעו וראו אם שקר בפי — שומעי
דבריו בקשו ומצאו כדבריו — ביום השבת למחרתו כאשר נקרא ראפפורט לעלות
לתורה השתומם בראותו. כי הצצית ממליתו הוסרו בחזקה בידי אדם ויכן כי מעשה
חסיד היא. ועל כן בא במביכה גדולה וישכח את הדין המפורש כי מותר ללבוש
אף שלית פסול ולא יבקש שלית אחר משום טרחה דצנורא. הוא שכח את הדין
הזה ויבקש לו שלית אחר, אז נעור החסיד ממקומו ויקרא בקלסה: מורנו ורבנו!
לא את המלית עליך המצוה להחליף רק את הדגים — פעם אחרת כאשר בא
הרב אל בית התפלה להתפלל מצא תכריך זפת על מקום שבתו ונאלץ לעמוד
כשתי שעות עד כלות התפלה! —

אולם בכל זאת לא שב אף המקנאים ממנו ועוד ידם נטויה; בשנה השלישית
לימי חיותו שמה היא שנת ת"ר בחג השבועות כלילה הראשונה התעוררה פתאום
עדת החסידים ממקומה בקול המולה נורא מאוד ויצעקו חמס על דבר הנבלה
הגדולה אשר עשה הרב לעין כל ועל חלול השם הגדול הנעשה בקרב מנחה
העכרים, וישליכו אבנים גדולות אל תוך משכן הרב, וישברו את כל הלוגי הבית
ויבקשו לבוא אל חדרו לתפשו ולהכותו הרס. ואם תשאלני אתה הקורא מה עול
מצאו בחרב? ועל מה חרי האף הגדול הזה? — שמע והשתומם! הוא גם הוא
היה ער כלילה הזה כנהוג בכל תפוצות ישראל, וסביבו אחוזת מרעיו ותלמידיו

יושבים ומספרים בחלכה או כדברי חכמה. באשמות הנקר עוד טרם אור היום בהיותם עייפים ויגעים מאוד נקש הרב את חזן העיר, איש צעיר לימים ומננן נפלא (* ולו קול נעים וערב, כי ישיר לו משירי הפיוטים. למען המיב את לכם ולהסיר מעליהם את רוח התרומה אשר כבר אחזה בעפפיהם. החזן החל לשיר — וחסיד אחד בחוץ כשמעו קול זמרה בבית הרב צעק קול גדול וימרוש את פאות ראשו ויקרא: משירי הכומרים ישירו בבית הרב! חסיד אחר שמע חמור זה נוער וימהר ויצעק גם הוא צעקה גדולה ומרה, ובשעות אחדות נה ייתה מהומה ומבוכה בעיר טארנאפאל אשר עוד לא נהיתה כמוה למיום עמרה על תלה. הרב נחבא חדר בחדר כי ירא מאוד לנפשו, עדי אשר שלח פקיד העיר, הוא האדון סאחער, חיל וסוס (Dragoner) אל רחוב היהודים להשקיט את אש המריבה ולהגן על הרב בעד אנשי עדתו — הנשמע כזאת? או הנהיה כמוהו? (**)

במקום ציה ושטמה כנאליציון לא תכון התבונה, לא יגדלו המדעים, שם החסידה תקנן, תפרוש צלצל כנפיה, תגדיל את פאות בניה, שם חילוקים יאמרו והדרשה דורשת, שם היחוס יתגבר עם נבהות עיניו, אולם איש כראפ"פ לא יכון על כס הרבנות בארנאפאל. בשנה הזאת מת גם אוהבו, האישי הנעלה פערל, אשר לחם עבדו בזרוע עזו, ויקונן עליו ראפ"פ קינים והגה והי ככתוב בספר כרם חמד. שלמה נאנח בשכרון מתנים על כל התלאות האלה אשר יעבורו על ראשו מבלי הרפה ממנו אף רגע ואשר עוד יחכו לבוא עליו בימים יאתיו, כי אפס גם מחזיק ומנהל, אין עוד משען ומשענה ועוד יותר הכאיב לבבו כי גם קראחמאל אוהבו מאז נהפך ויהי מתנגדו וכמעט גוע בתוגתו — לולא בא מלאך אלהים ויקחהו בציצית ראשו וישאהו הרחק, הרחק מאוד מטארנאפאל העיר ומפולין הממלכה ויביאהו אל פראג, אל קריה גדולה ונכבדה ומלאה אנשים חכמים וטובי לבב אשר ידעו להוקיר חין ערך שלמה ורב פרשת גדולתו. ירחים אחדים טרם נסע שמה ובעת החליף אגרות ומכתבים עם מנהיגי עדת פראג על דבר התמנותו, השלים אתו גם קראחמאל וישוכו וימתיקו סוד יחד ויהיו אוהבים נאמנים כבראשונה, בראותו עתה כי עמל שלמה לא לריק היה, אולם זמן לא כביר אחרי אשר בא לפראג מת גם החכם הגדול הזה והעיר טארנאפאל אבדה את כל כלי חמדתה, את שלשת אלה האנשים המפוארים בשנה אחת.

חכמים אלה פנו מן העיר, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה — והעיר טארנאפאל צהלה ושמחה! — — —

ד.

מעת נקרא לשבת על כס הרבנות בעיר פראג עד יום מותו.

(ת"ר — תרכ"ח)

בראשית שנת ת"ר נקרא שלמה לעיר ואם בישראל היא עיר פראג המהוללה, בירת ביהם, לקחת שם את משורת הרבנות על שכמו. ספרי כרם חמד

(* הוא הוננעם זמכות הודע עתה נסערים לחסלה נו"ס יהושע חנאלק ט"ן בחזקתה. (** רוב הדברים חללה לקומים מן זכרונות ט"ז מאת ל"ז א. יעלנינק חסר כתב במס"ע